

Viite

Asia

Ylimääräinen ulkoasiainneuvosto 10.1.2020; Suomen tavoitteet

Ulkoasiainneuvosto kokoontuu ylimääräiseen kokoukseen 10.1.2020 käsittelemään Irakia ja alueellista tilannetta. Suomea kokouksessa edustaa ulkoministeri Pekka Haavisto.

Irak ja alueellinen tilanne

Pidämme ensisijaisena, että jännitteitä vähennetään kaikin mahdollisin keinoin ja keskusteluyhteyksiä osapuolten välillä pyritään avaamaan. Suomi pitää tärkeänä, että EU toimii tässä asiassa läheisessä yhteistyössä niiden alueen ja muiden maiden kanssa, jotka voivat toimia välittäjinä. Alueellisia avauksia tulee tukea. JCPOA:n säilyttäminen ja Iranin palaaminen sen alla tehtyihin sitoumuksiin on konkreettinen keino de-eskaloida ja ylläpitää keskusteluyhteyttä. Suomi kiittää korkean edustajan ottamaa aktiivista otetta.

Iran teki 8.1.2020 ohjusiskun Ain al-Asadin ja Erbilin tukikohtiin Irakissa. Jälkimmäisessä on suomalaisia joukkoja. Tuomitsemme rauhanturvaajiin kohdistuvan iskun ja pidämme tärkeänä, että se ei toistu. Suomi pitää tärkeänä varmistaa Irakissa toimivien kansainvälisten joukkojen ja EUAM Iraq siviilikriisinhallintaoperaation henkilöstön turvallisuus. Kireästä tilanteesta huolimatta kansainvälisten operaatioiden työtä olisi voitava jatkaa normaalisti mahdollisimman pian huomioiden Irakin tarpeet turvallisuussektorilla, maan vakauttamisessa ja taistelussa terrorismia vastaan. Irakin parlamentin tuoreen päätöslauselman jälkeisessä tilanteessa on tärkeätä koordinoida operaatiossa toimivien maiden ja eri kansainvälisten toimijoiden mahdollisia suunnitelmia läheisesti.

Asialista:

Irak ja alueellinen tilanne

s.3

Ulkoasiainministeriö**TAVOITEMUISTIO**

ALI-10Saarinen Eveliina

8.1.2020

Asia

Irak ja alueellinen tilanne

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 10.1.2020

Asiakirjat

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Eveliina Saarinen, ALI-10, eveliina.saarinen@formin.fi, 050 465 5748

Annina Aalto, ALI-10, annina.aalto@formin.fi, 050 408 7945

Pekka Marttila, POL-10, pekka.marttila@formin.fi, 050 521 2539

Miia Aro-Sánchez, POL-20, miia.aro-sanchez@formin.fi, 050 408 7395

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Viimeaikaiset tapahtumat Irakissa ja keinot vähentää jännitteitä alueella.

2. SUOMEN TAVOITE

- Pidämme ensisijaisena, että jännitteitä vähennetään kaikin mahdollisin keinoin ja keskusteluyhteyksiä osapuolten välillä pyritään avaamaan. Suomi pitää tärkeänä, että EU toimii tässä asiassa läheisessä yhteistyössä niiden alueen ja muiden maiden kanssa, jotka voivat toimia välittäjinä. Alueellisia avauksia tulee tukea. JCPOA:n säilyttäminen ja Iranin palaaminen sen alla tehtyihin sitoumuksiin on konkreettinen keino de-eskaloida ja ylläpitää keskusteluyhteyttä. Suomi kiittää korkean edustajan ottamaa aktiivista otetta.
- Iran teki 8.1.2020 ohjusiskun Ain al-Asadin ja Erbilin tukikohtiin Irakissa. Jälkimmäisessä on suomalaisia joukkoja. Tuomitsemme rauhanturvaaajiin kohdistuvan iskun ja pidämme tärkeänä, että se ei toistu. Suomi pitää tärkeänä varmistaa Irakissa toimivien kansainvälisten joukkojen ja EUAM Iraq siviilikriisinhallintaoperaation henkilöstön turvallisuus. Kireästä tilanteesta huolimatta kansainvälisten operaatioiden työtä olisi voitava jatkaa normaalisti mahdollisimman pian huomioiden Irakin tarpeet turvallisuussektorilla, maan vakauttamisessa ja taistelussa terrorismia vastaan. Irakin parlamentin tuoreen päätöslauselman jälkeisessä tilanteessa on tärkeitä koordinoita operaatioissa toimivien maiden ja eri kansainvälisten toimijoiden mahdollisia suunnitelmia läheisesti.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Ylimääräinen ulkoasiainneuvosto Irakin viimeaikaisten tapahtumien vuoksi.

4. TAUSTA

Iranin vallankumouskaartin Quds-joukkojen komentajan Qassam Suleimanin surmaaminen Bagdadissa 3.1.2020 oli merkittävä käänne Yhdysvaltojen ja Iranin suhteissa sekä Lähi-idän valmiiksi jännitteisessä ilmapiirissä. Suleiman oli vaikutusvaltainen sotilasjohtaja ja hyvin lähellä Iranin uskonnollista johtajaa Ajatollah Ali Khameneita.

Trumpin hallinto irtaantui Iranin ydinohjelmaa koskevasta toimintaohjelmasta (*Joint Comprehensive Plan of Action*, JCPOA) keväällä 2018 ja aloitti Irania vastaan ns. maksimaalisen paineen politiikan. Sen tavoitteena on ollut romahduttaa Iranin talous kiristyvien pakotteiden avulla, ajaa Iranin hallinto tätä kautta nurkkaan ja myöntyväiseksi uusiin, pidemmälle meneviin sopimusjärjestelyihin. Iran on vastannut paineeseen osoittamalla vaikutusvaltaansa ja kykyään erilaisten ongelmien aiheuttajana

Persianlahden alueella. Suleimanin surman myötä tilanne on jälleen muuttunut ja jännittynyt entisestään.

JCPOA:n osalta Iran on vuonna 2019 asteittain vähentänyt sitoumuksiaan vastauksena Yhdysvaltain vetäytymiseen sopimuksesta. Nyt Iran ilmoitti sunnuntaina 5.1.2020, että se ottaa viimeisen ja viidennen askeleen vähentääkseen JCPOA-sitoumuksiaan ja luopuu kokonaan uraanin rikastamista koskevista rajoista. Samalla se kuitenkin ilmoitti jatkavansa yhteistyötä kansainvälisen atomienergiajärjestö IAEA:n kanssa, mukaan lukien järjestön tarkastuskäynnit – ele, joka on tulkittu kädenojennukseksi dialogiin etenkin EU-maille. Iran on myös ydinsulkusopimus NPT:n osapuoli.

Irak on joutunut entistä hankalampaan asemaan Yhdysvaltojen ja Iranin välienselvittelyssä. Irakin parlamentti antoi 5. tammikuuta päätöslauselman, jossa se pyytää hallitusta poistamaan kaikki ulkomaiset joukot Irakista. Parlamenttikeskustelun puheenvuoroissa vaadittiin myös Yhdysvaltojen Bagdadin-suurlähetystön sulkemista. Päätöslauselma ei ole sitova, ja se vaatisi vielä hallituksen hyväksynnän. Irakissa on tällä hetkellä toimitusministeristö. Lisäksi on huomioitava, että istuntoon osallistui lähinnä shiialaisia parlamentaarikkoja. Sunniedustajia osallistui ainoastaan kaksi, ja kansainväliseen läsnäoloon myönteisimmin suhtautuvat kurdiedustajat eivät osallistuneet lainkaan. Joukkojen poistuminen olisi merkittävä riski Irakin vakauden kannalta. Samalla uhkana olisi, että se suuri panostus jonka kansainvälinen yhteisö on viime vuosina Irakin vakauden palauttamiseksi tehnyt, valuisi hukkaan.

Yhdysvaltojen ja Iranin sekä Irakin militiaryhmien välinen vastakkainasettelu vaikuttaa kaikkiin kansainvälisiin toimijoihin Irakissa. Jännitteet kiristävät turvallisuustilannetta entisestään. Tilanne vaikuttaa kielteisesti Yhdysvaltojen johtaman OIR-operaation toimintamahdollisuuksiin ja laajemmin ISIS:n vastaisen koalition (D-ISIS-koalition) kykyyn jatkaa ISIS:n vastaista työtään.

Irakissa toimii ISIS:n vastaisen koalition (D-ISIS) puitteissa Yhdysvaltojen johtama Operation Inherent Resolve -operaatio (OIR), Naton NMI operaatio (Nato Mission in Iraq) ja EU:n siviilikriisinhallintaoperaatio EUAM Iraq (EU Advisory Mission in Iraq). OIR-operaation koulutus- ja neuvonantotoiminnan tehtävinä on kehittää Irakin, myös Irakin Kurdistanin, turvallisuusjoukkojen kykyä torjua ISIS sekä tukea alueellisen turvallisuuden ja vakauden palauttamisessa. Naton NMI-operaatio ja EUAM Iraq tukevat Irakin turvallisuussektoria koulutus- ja neuvonantotoiminnalla. Suomi osallistuu OIR-operaatioon noin 80 sotilaalla ja toimii pääosin Erbilissä. EUAM Iraqiin Suomi osallistuu kymmenellä sekondeeratulla suomalaisasiantuntijalla ja NMI-operaatioon yhdellä sotilaalla.

OIR-operaation johto on kiristyneen tilanteen vuoksi Suleimanin surmaamisen jälkeen määrännyt vahvennetuista turvallisuustoimista. Operaation koulutus- ja neuvonantotoiminta on toistaiseksi keskeytetty, ja operaatio keskittyy operaation henkilökunnan turvallisuuden varmistamiseen. Myös NMI on keskeyttänyt koulutustoiminnan. EUAM:n johto arvioi turvallisuustilannetta jatkuvasti yhteistyössä EU:n siviilioperaatiokomentajan kanssa.

Suomi selvittää, mitä Irakin parlamentin 5.1. antama päätöslauselma käytännössä merkitsee. Yhtäältä kyse on kriisinhallinnan keskeisestä periaatteesta, jonka mukaan kriisinhallintaoperaatioon missä tahansa maassa tarvitaan ao. maan suostumus. Toisaalta Yhdysvallat on ilmoittanut, ettei se ole vetämässä joukkojaan Irakista. Myöskään yksikään OIR:n tai NMI:n osallistujavaltio ei ole ilmoittanut vetäytymisaikeista. Operaatioiden toiminnan jatkumisen edellytyksiä tarkastellaan yhdessä operaatioon osallistuvien muiden maiden kanssa; mikäli kysymys ajankohtaistuisi, mahdollista operaation purkamista tulee lähtökohtaisesti pohtia operaation puitteissa kansallisten erillisratkaisujen sijaan.

Samaan aikaan Irakissa lokakuussa alkaneet mielenosoitukset ovat jatkuneet. Niissä on arvioiden mukaan kuollut noin 500 ihmistä ja loukkaantunut 27 000.

Suomi avasi lähetystön Bagdadissa uudestaan marraskuussa. Lähetystö toimii Ruotsin tiloissa.

LIITTEET

Asiasanat	Iran, UAN Ulkoasiainneuvosto, Irak
Hoitaa	UM
Tiedoksi	EUE, LVM, OKM, OM, PE, PLM, SM, STM, TEM, TPK, VM, VNK, YM
